

Construcția repertorială, de la document la implementare

Nicoleta Oana POPESCU

PhD Student, Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca

popescu.leta@gmail.com

Abstract: The Construction of The Repertoire, From Document to Implementation

To find out what is the mission of theatres in Romania today, I ventured on a journey through legislation, specification books and statements found on the site of each theatre. We will make this virtual tour together to discover how, for the most part, theatres copy the formula given by the law and express their mission as follows: "to promote cultural-artistic, local and universal values, nationally and internationally, as well as audience development, increasing public access to these values". However, the above-mentioned law presents us more objectives that an institution director must take into account as "diversifying and developing the performing arts" and "affirming the cultural identities of national minorities through the performing arts".

Key words: *theatre; repertoire; mission; statement; law.*

În România, în limbajul curent, folosim denumirea de „teatru de stat” atunci când ne referim la Teatrele Naționale sau Municipale, subordonate autorităților administrației publice centrale, respectiv locale. Termenul de „teatru de stat” nu există ca atare în legislație, denumirea oficială este aceea de „instituție de spectacole”. Instituțiile publice de spectacole pot fi de repertoriu sau de proiecte. Când voi vorbi în cele ce urmează despre misiunea „teatrelor de repertoriu” din România, mă voi referi la acea „instituție publică de spectacole de repertoriu” care dispune de: un colectiv artistic, un personal tehnic și administrativ (angajați pe perioadă nedeterminată și /sau determinată), un portofoliu de producții, un buget necesar întreținerii acestora. Urmărind actele normative în vigoare și cum se reflectă obiectivele impuse în construcția repertorială, voi face o vizită fiecărui teatru de repertoriu, pe web site-ul acestora, pentru a vedea cum își prezintă și cum își asumă public misiunea.

Instituțiile publice de spectacole, după cum le spune și titlul, au ca principală activitate producerea de spectacole pe care le oferă, cel mai adesea contra-cost, membrilor unei comunității. Spectacolul este, deci, „obiectul de activitate” al teatrului. Uitându-ne

însă pe obiectivele instituției, apare întrebarea: este posibil ca toate aceste obiective să fie îndeplinite doar printr-o construcție repertorială sau avem nevoie și de o construcție extra-repertorială? Cum ajungem să implementăm tot ceea ce ni se cere?

Să începem cu legea: Art. 2 din Ordonanța nr. 21/2007, în vigoare de la 05 februarie 2007 ne spune care sunt obiectivele generale ale unei instituții de spectacole, pe lângă acelea care țin de producerea spectacolelor:

- a) susținerea inițiativei publice și încurajarea celei private, în vederea diversificării și dezvoltării artelor spectacolului;
- b) afirmarea identității culturale naționale și a identităților culturale ale minorităților naționale prin artele spectacolului;
- c) promovarea pe plan național și internațional a valorilor artistice autohtone și universale din domeniul artelor spectacolului;
- d) creșterea accesului publicului la spectacole. (Ordonanța 21/2007, 2)

În Articolul 4(3) ni se spune că instituțiile de spectacole „au deplină autonomie în stabilirea și realizarea programelor proprii, în consens cu politicile culturale ale autorităților centrale sau locale, concepute pentru a răspunde nevoilor comunității”. Apar aici două noțiuni care merită atenție: „politici culturale” și „nevoile comunității”. De consemnat e că nevoile comunității se analizează printr-o serie de studii comandate de instituție, de primării sau de minister, dar și prin rapoarte de activitate ale instituțiilor publice (nu face obiectul acestei lucrări să analizăm cum și dacă se fac aceste studii, scopul este acela de a urmări cadrele legale pe care ne bazăm când construim repertoriul unui teatru). „Politicile culturale” sunt ceea ce alcătuiesc „strategia culturală”, iar strategia culturală este gândită de Ministerul Culturii și Identității Naționale prin angajații, colaboratorii, consultanții acestuia. Orașele, prin primăriile lor, elaborează și ele propria strategie culturală, racordată la strategia „mamă” a MCIN, dar ținând cont și de specificul comunității locale. Teatrele Naționale, prin finanțare directă de la MCIN, au de urmărit strategia culturală națională, iar teatrele de repertoriu, finanțate de consiliul local/județean, au de urmărit strategia culturală a orașului.

Astfel, misiunea teatrului dintr-un oraș din România se aliază cu misiunile celorlalte teatre din țară și cu celelalte instituții de cultură din oraș: muzee, biblioteci, filarmonici. Împlindu-se armonios, toate acestea dezvoltă (sau ar trebui să dezvolte) cultural un oraș, o regiune, o țară, răspunzând nevoilor cetățeanului, plătitor de taxe și de bilet. Mergând pe firul obiectivelor, ajungem la Direcția Cultură, Tineret, Sport și Turism (sau Direcția Cultură, Învățământ, Turism, titlul diferă de la un oraș la altul) organ specializat de administrare a domeniului cultural, cu angajați referenți de specialitate. Membrii Direcției de Cultură, împreună cu membrii Comisiei pentru Cultură și Culte, împreună cu consultanți (mai mult sau mai puțin responsabili oficial, mă refer aici la foști manageri, foste echipe ale unei instituții etc.) gândesc Caietul de obiective. Acesta este documentul la care vrem să ajungem, căci acesta este baza concursurilor de proiecte de management în vederea ocupării sau prelungirii postului de director/manager de tea-

tru. Proiectul de management trebuie să îndeplinească obiectivele gândite de finanțator (ordonator principal de credite).

Găsim menționate în Caietul de obiective, atât misiunea teatrului, cât și obiectivele instituției. Iată câteva exemple:

Misiunea Teatrului Odeon este de a contribui la dezvoltarea culturală a comunității prin realizarea și prezentarea unor producții artistice moderne, diverse, valoroase și unor activități culturale de anvergură care să reflecte tendințele actuale în arta spectacolelor, asigurând astfel o prezență constantă a instituției în circuitul cultural local, național, european și internațional.

Teatrul Odeon, 2017, 2

Misiunea Teatrului de Nord Satu Mare, în calitatea sa de instituție publică de spectacole, accesibilă și relevantă pentru toate categoriile de public, este de a oferi spectatorilor un număr variat de piese de teatru din repertoriul românesc și universal, clasic și contemporan, urmărind excelența artistică și ținând cont de tradiția scenei românești de teatru și de curentele artistice contemporane, contribuind la creșterea nivelului de cultură a comunității prin accesul la producții teatrale diversificate, performante cultural și interpretativ.

Teatrul de Nord Satu Mare, 2014, 2

Misiunea Teatrului Municipal Târgoviște este de a oferi producții teatrale performante la nivel local și regional pentru creșterea nivelului de dezvoltare culturală a comunității.

Teatrul Municipal Tony Bulandra Târgoviște, 2013, 1

La fel ca misiunile, obiectivele unei instituții de spectacole sunt asemănătoare și apar scrise sub variate forme. Obiectivele sunt multiple tocmai pentru a îndeplini misiunile generale. Acest fapt poate fi îmbucurător pe de o parte, pentru că putem crea repertorii diverse, și îngrijorător pe de alta, pentru că multitudinea de obiective pe care trebuie să le îndeplinească un teatru de repertoriu poate face loc unei construcții repertoriale de tipul „de toate pentru toți”. Totuși, cu cât e mai variată gama de obiective, cu atât poți să construiești un proiect de management mai dinamic. Las mai jos câteva obiective culese din mai multe caiete de obiective analizate din mai multe orașe:

- realizarea de spectacole valoroase (aici găsim mai multe criterii de valoare: spectacole valoroase artistic/vizual/tematic/etc/spiritual);
- consolidarea/valorificarea trupei; susținerea și punerea în valoare a potențialului creativ de care dispune instituția;
- promovarea/încurajarea dramaturgiei contemporane/autohtone/universale;
- schimburi interculturale, experimente pentru tineri creatori, studii legate de limbajul teatral;
- activități care ajută la dezvoltarea regiunii, conectarea cu valorile europene.

Dacă ne amintim și de Articolul 4 al aceleiași legi, cel prin care ni se spune că instituțiile au autonomie în construcția programelor, și dacă observăm câte obiective avem de îndeplinit, ne putem întoarce la întrebarea: poate un teatru de repertoriu să aibă în vedere doar producerea de spectacole? În cercetarea de doctorat „Funcții și disfuncții ale teatrelor de repertoriu. Influențe în construcția repertorială, România 2010-2020” voi traduce obiectivele de mai sus în „funcții”. Fuzionând obligațiile legale și normative cu principiile specifice teatrului, plus funcțiile lui existente de dinaintea caietelor de obiective, voi pune în discuție șapte funcții pe care le are o instituție de spectacole azi: funcția simbolică de reprezentare a locului/comunității, funcția critică, funcția de divertisment, funcția educativă, funcția teatrului de artă, funcția de laborator și spațiu experimental, funcția de conservare și dezvoltare a publicului propriu.

*

Odată ce am înțeles de unde vin obligativitățile, e de urmărit care e raportul teatrelor cu acestea. Și cum nu se pot cuprinde într-un singur articol toate proiectele desfășurate de teatrele din România, mă întorc la misiunea lor declarată pe website-uri. Aici putem observa un simptom: foarte puține teatre își au prevăzută „misiunea” într-o pagină specială. Rubricile sunt amestecate și neactualizate, istoricul e de multe ori cel care furnizează cât de cât idei despre scop și obiective, iar rubrica „despre noi” cumulează în mare parte o înșiruire de nume de spectacole sau artiști invitați, informații incomplete și câteva propoziții despre scop, scrise în limbaj de lemn. Conținutul paginilor și organizarea informațiilor vorbesc despre importanța pe care o dăm misiunii, istoriei, foștilor directori, „patronilor” care dau numele instituției, arhivelor ș.a.m.d. E de menționat și faptul că unele teatre nu au site sau că altele funcționează doar din când în când.

Marea majoritate a teatrelor – dintre cele care își au prevăzută misiunea - ne transmit, în mare, același lucru: Teatrul X este instituție publică de spectacole „ce are ca obiectiv principal promovarea valorilor cultural-artistice, autohtone și universale, pe plan național și internațional.” Aceasta este o sintagmă luată din Articolul 3 al Legii nr. 504/2004, lege abrogată între timp prin Ordonanța nr. 21/2007 de care vorbeam mai sus. Prin urmare, unele teatre completează vechea formulă din 2004 cu noile obiective. Spre exemplu, se adaugă la misiune și „dezvoltarea publicului”. La rubrică „Cine suntem” de pe site-ul TNB găsim următoarea descriere:

Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București funcționează ca o instituție publică de cultură (...). Instituția are ca obiectiv principal promovarea valorilor cultural-artistice, autohtone și universale, pe plan național și internațional precum și dezvoltarea audienței, creșterea accesului publicului la aceste valori. (cf. ROF aprobat prin O.M.C. 4027/19.12.2016)”. (Teatrul Național București, s.a.)Să nu lăsăm nelămurită chestiunea Regulamentului de Ordine și Funcționare (ROF). Potrivit Articolul 4(2) din aceeași Ordonanță, instituțiile de spectacole „elaborează propriile regulamente de organizare și funcționare, care se aprobă, potrivit legii, de autoritățile în subordinea cărora se află.

Găsim și aici capitolul „Scopul și obiectul de activitate”, însă avem de-a face cu aspecte de ordin mai tehnic, prin care teatrul se obligă să producă spectacole, să realizeze venituri și să promoveze teatrul prin materiale specifice.

În călătoria virtuală prin teatrele din orașele României am găsit un caz aparte la nivel de misiune. Este vorba despre Teatrul „Tony Bulandra” Târgoviște care se deosebește de celelalte declarații de misiune printr-un altfel de limbaj decât cel de lemn:

Teatrul Tony Bulandra este un teatru viu. Își găsește rațiunea de a fi în nevoia de Frumos și în dorința de a-l dăruii spectatorilor. Acel Frumos estetic, artistic aflat mai presus de clasificări umane, pe care l-am moștenit încă de la primii europeni. Este un laborator al preschimbării profanului în sacru, al ridicării firii mai presus de fire prin viziuni moderne ale unor regizori de prestigiu din țară și străinătate asupra unor texte din patrimoniul teatral universal. Lucrează cu tineri și pentru tineri, pentru că ei refac mereu mirarea de a fi. Caută texte contemporane și dramaturgie tânără care să împlinească, prin temele abordate, funcția unui teatru comunitar, conștient de prezentul social. Teatrul Tony Bulandra are trecut, prezent și viitor. Așază semne pe axa Timpului pentru a putea (re)găsi de fiecare dată drumul spre Suflet.

Teatrul Tony Bulandra, s.a.

Această descriere poate fi definitorie pentru teatrul românesc de azi. Este imaginea unei instituții care se străduiește să îndeplinească toate obiectivele. Ea trebuie să fie și poetică, și socială, și cu tinerii, și cu ritualul, și cu frumosul și cu profanul, și cu esteticul și cu comunitarul. Mergând mai departe pe firul amestecului de direcții, ajungem și la Teatrul Nottara care declară (în urma studiului de piață despre „Publicul bucureștean de teatru”, comandat în 2012 chiar de instituție) că din respect pentru dorința publicului, teatrul și-a adaptat oferta de spectacole, „integrând o serie de comedii de bulevard în repertoriu.” În același timp, se anunță pe site că „pe lângă comedii, se pun în scenă și spectacole de tip laborator cu o adresabilitate poate mai redusă, dar care îndeamnă la reflecție, atât prin temele abordate, cât și prin realizarea scenică.” (Teatrul Nottara, s.a.) Amestecul între comedii de bulevard și laboratoarele teatrale reprezintă, ca și în cazul Teatrului „Tony Bulandra”, riscul îndeplinirii tuturor obiectivelor doar prin producerea de spectacole. Construcția repertorială ajunge să se rezume la „de toate pentru toți”, iar teatrele rămân fără direcție.

Am navigat în 2019 peste 70 de site-uri ale instituțiilor publice de spectacole sau de concerte și continuu să o fac periodic. Îndrăznesc să afirm, bazându-mă pe observații empirice: situația e deplorabilă. Să fie asta imaginea teatrului românesc? Vorbește neglijența văzută pe web-site despre o neglijență mai adâncă legată de o misiune asumată a teatrului? În final, apar, desigur, și excepțiile. Și ele vorbesc despre teatrul românesc. Sunt câteva site-uri organizate, cu un conținut bogat și relevant. Două exemple ar fi aici, teatrulnationalcluj.ro și teatrultineretului.ro pe care le nominalizez pentru că am găsit destul de ușor și rubrica „misiune”, și „cuvântul directorului/managerului”, și „istoric” dar și lista cu foști directori și declarația acestora. Aș mai adăuga că nu doar site-urile teatrelor suferă de lipsa unor actualizări. În Registrul

Artelor Spectacolului realizat de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, cu ultima actualizare în iulie 2018, apar nume de instituții diferite de cele prezente și directori de instituții fie decedați, fie ieșiți din funcție. Vom găsi la Ploiești numele lui Lucian Sabados care e director la Brăila din 2013, acolo unde o găsim încă pe Veronica Dobrin directoare; la Teatrul Excelsior dar și la Teatrul Municipal din Bacău există același director, Adrian Găzdaru; Mona Marian (Chirilă) apare ca director al Teatrului de Păpuși „Puck”, deși s-a stins din viață în 2013. Devine dificilă orice radiografiere bazată pe registrele oficiale semnate de Ministerul Culturii și Identității Naționale. Registrul se actualizează doar la cerere și doar contra achitării unei taxe de către instituția de spectacole. Poate de aceea peisajul teatral românesc din spațiul virtual este incomplet și oferă date care ajung irelevante în lucrările academice. Ele vorbesc însă de interesul și implicarea fiecărui responsabil în parte.

*

Am pornit de la Legea Teatrelor și Strategia Națională și am ajuns la definirea misiunii pe website-ul teatrului. Cine este totuși responsabil de punerea în aplicare a misiunilor, obiectivelor, funcțiilor? Într-o lucrare dedicată anilor '90, în calitate atât de practicant cât și de teoretician, regizorul Theodor-Cristian Popescu răspunde la această întrebare afirmând că totul depinde de gustul directorului: „Instituțiile teatrale nu își definesc (și pentru că nimeni nu le-o cere) o politică artistică coerentă, gustul și instinctul directorului determinând numele regizorilor invitați, iar suma propunerilor lor determinând repertoriul acelei instituții.” (Popescu 2012, 45). Înaintea sa, într-un volum dedicat scenei teatrale românești până în anul 2004, criticul și teoreticianul Marian Popescu declara: „Regizorii sunt aceia care produc oferta repertorială și nu atât vreun program estetic al teatrului ca instituție” (Popescu 2004, 210). Să fie așa și după 2010, când apar directori (mai) noi, când se schimbă regulamentele de concurs, când există caiete de obiective, strategii culturale reluate în discuții și dezbateri? Într-o cronică de spectacol din 2011, criticul de teatru Eugenia Anca Rotescu afirma că e „arhi-cunoscut faptul că afișul multor instituții teatrale din țară reflectă, în proporție covârșitoare opțiunile regizorilor și nu o politică repertorială gândită și promovată în funcție de specificul său” (Rotescu, 2011). Aruncăm o privire și asupra reacțiilor din Anul Centenar 2019: actorul Victor Rebengiuc răspunde la întrebarea „cum se simt tulburările din societate în activitatea din teatre” cu referire la protestele din 2019, cu afirmația „nu se simt în niciun fel, pentru că teatrele nu au o politică repertorială. Repertoriul e o chestie întâmplătoare. Nu există un plan de perspectivă, la Bulandra cel puțin, dar și în alte părți” (Scena.ro 2019). În cadrul aceleiași emisiuni, regizorul Mihai Măniuțiu, în calitate de director al Teatrului Național din Cluj, declară că nu există însă nici presiuni ideologice din partea MCIN asupra repertoriului, „propunerile din anul Centenar, de exemplu, vin de la mine și de la consiliu artistic și nici decum de la minister”. Deocamdată, putem trage concluzie că cei responsabili de construcția repertorială sunt directorii de teatru, iar repertoriul este în mare construit de regizorii invitați.

Nu am calculat până acum câte teatre și care anume îndeplinesc toate obiectivele menționate (sau nu) pe site, dar existente în lege și în caietul de obiective. Nu am făcut clasamente cu instituții care participă (sau nu) la „afirmarea identităților culturale ale minorităților naționale prin artele spectacolului” sau la „promovarea pe plan internațional a valorilor artistice autohtone” (Ordonanța 21/2007, 2). Scopul meu nu a fost și nu este să trag la răspundere managerii de teatru ci mai degrabă, prin defalcare, să înțeleg de ce e teatrul un serviciu public și cum servim, în acest caz publicul. Îl servim? Pe cine (nu) servim? Teatrele au forță nu numai prin producerea de spectacole, ci și prin activitățile conexe, derivate. Prin posibile dezbateri sau vizionări de spectacole cu discuții moderate (eventual a doua zi după spectacol), prin proiecte educaționale, prin acces la arhivele teatrului, prezentări publice ale lucrărilor de doctorat în artele spectacolului sau alte arte și așa mai departe. Teatrul poate deveni un catalizator între culturile noastre, în diversitatea și specificitatea lor, dar și puntea de legătură cu ideile de peste hotare sau din alte domenii. Spectacolul de teatru, oricât de valoros ar fi, poate fi ignorat sau neînțeles dacă spectatorul nu are și o cheie de lectură utilă descifrării. Altfel spus, teatrul are și datoria de a crea acel public ce poate aprecia critic un spectacol. Iar publicul nu se formează doar văzând spectacol după spectacol. Sunt prea multe obiective de îndeplinit sau prea puține idei de construcție (extra)repertorială?

REFERINȚE

- POPESCU, Marian, *Scenele teatrului românesc 1945-2004. De la cenzură la libertate*, București, Editura Unitext, 2004
- POPESCU, Theodor-Cristian Popescu, *Surplus de oameni sau surplus de idei. Pionierii mișcării independente în teatrul românesc post 1989*, București, Editura Eikon, 2012.
- ROTESCU, Anca, 2011. Tov. Scristinoiu & sons, Scena.ro, nr.13/2011, p.20.

Resurse on-line citate

- Registrul artelor*, 2019, [s.a. accesat 8.11.2019, actualizat 02.07.2018]. Disponibil la: <http://www.registrulartelor.ro/registru.html>.
- Revista Scena.ro, 2019. Pericolul totalitarismului, [podcast], [accesat 8.11.2019]. Disponibil la: <https://soundcloud.com/revistascenaro/pericolultotalitarismului?in=revistascenaro/sets/podcast-scena-ro>
- Teatrul Odeon, 2017, Caiet de obiective pentru concursul de proiecte de management pentru Teatrul Odeon [accesat 08.11.2019. Disponibil la: <http://www.teatrul-odeon.ro/download/caiet-deobiective>
- Teatrul de Nord Satu Mare, 2014, Caiet de obiective în vederea organizării concursului de management la instituția de spectacole Teatrul de Nord Satu Mare [accesat

- 08.11.2019. Disponibil la: http://www.satu-mare.ro/fisiere/subpagini_fisiere/anexa_nr_2_Caiet_de_obiective_teatru_2014.pdf
- Primăria Municipiului Târgoviște, 2013, Caiet de obiective pentru concursul de proiecte de management organizat pentru Teatrul Municipal Târgoviște [accesat 08.11.2019]. Disponibil la: http://www.pmtgv.ro/anexa1_HCL74-2013.pdf
- Teatrul Național București, [s.a.]. Despre TNB-Cine suntem [online]. *Teatrul Național Ion Luca Caragiale, București* [accesat 8.11.2019]. Disponibil la: <http://www.tnb.ro/ro/cine-suntem>
- Teatrul Tony Bulandra, [s.a.]. Despre TTB [online]. *Teatrul Tony Bulandra, Târgoviște*, [accesat 8.11.2019]. Disponibil la: https://www.tonybulandra.ro/?page_id=449
- Teatrul Nottara, [s.a.]. Despre noi [online]. *Teatrul Nottara București*, [accesat 8.11.2019]. Disponibil la: <http://new.nottara.ro/?act=nott>

Acte normative

- HOTĂRÂRE nr. 1301 din 28 octombrie 2009 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și desfășurare a concursului de proiecte de management, Regulamentului-cadru de organizare și desfășurare a evaluării managementului, modelului-cadru al caietului de obiective, modelului-cadru al raportului de activitate, precum și modelului-cadru recomandat pentru contractele de management, pentru instituțiile publice de cultură, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 828 din 02 decembrie 2009.
- HOTĂRÂRE nr. 1.672 din 10 decembrie 2008 pentru aprobarea Normelor metodologice privind evaluarea personalului artistic, tehnic și administrativ de specialitate din instituțiile de spectacole sau concerte în vederea stabilirii salariilor de bază, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 891 din 29 decembrie 2008.
- ORDONANȚA nr. 2/2008 din 30.01.2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor și proiectelor culturale, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 73 din 31 ianuarie 2008.
- ORDONANȚA de urgență nr. 189 din 25 noiembrie 2008 privind managementul instituțiilor de spectacole sau concerte, muzeelor și colecțiilor publice, bibliotecilor și al așezămintelor culturale de drept public, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 817 din 05 decembrie 2008.
- ORDONANȚĂ nr. 21 din 31 ianuarie 2007 privind instituțiile și companiile de spectacole sau concerte, precum și desfășurarea activității de impresariat artistic, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 82 din 02 februarie 2007.
- ORDONANȚĂ nr. 26 din 14 iulie 2005 privind managementul instituțiilor publice de cultură, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 635 din 19 iulie 2005.
- LEGE nr. 504 din 17 noiembrie 2004 privind instituțiile publice de spectacole și concerte, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1119 din 29 noiembrie 2004.